

'Bilkerts en Friezen ferbreke hur nag te faak, wilens dat helendal niet hoeft'

Minderheidstalen over de hele wereld hebben één ding gemeen: de sprekers schakelen snel van taal als er een spreker van de meerderheidstaal aanwezig is. Ook als bijvoorbeeld iemand die Nederlands spreekt het Bildts of Fries gewoon kan begrijpen. Om mensen hiervan bewust te maken én het eigen gedrag te veranderen, heeft de Afûk samen met andere Europese minderheidstalen de cursus 'Psychology fan dyn taal' ontwikkeld. Bilkert Gerda Cuperus was een van de eersten die de cursus gevolgd heeft en mag de cursus straks zelf ook geven. Het liefst zou ze dat met een groep Bilkerts doen. "n Prot Bildts- of Frys-praters hewwe onbewust nag 'n gevoel fan minderwaardigens. Dat hoeft echt niet: dut gaat ok om gewoon jesels weze kinne."

Gerda Cuperus.

(foto: Ellen Floris)

Door Gerard de Jong

Je stapt met je mandje vol boodschappen naar de kassa en groet in je eigen minderheidstaal ('Môrn', of 'Goeiemoarn') het kassameisje. Zij groet terug met 'Goedemorgen'. Vervolgens gaat de interactie over de betaling, het laten zien van de bonuskaart en of je zegeltjes wilt in het Nederlands.

Veel sprekers van Bildts of Fries zullen dit herkennen, en zij zijn niet alleen. Sprekers van minderheidstalen 'ferbreke' zich vaak, ook als dat niet nodig is. Om daar wat aan te doen is de Afûk in Europees verband gestart met de cursus 'Psychology fan dyn taal' (zie kader).

'Wij ferbreke ôns faak'

Bilkert-om-ferens Gerda Cuperus was direct geïnteresseerd. De in St.-Anna geboren Cuperus is coach en adviseur. Ze woont in Aldeboarn maar praat zoveel mogelijk Bildts. "Thús praat ik altyd Bildts, myn man praat Frys. 't Falt mij op dat Friezen hur faak ferbreke at se tun mij prate, en overgaan in 't Nederlâns. Bilkerts doen 't selde at se met Nederlanders prate."

"Ik bin nou fjif jaar zyp'er en kom geregeld in de sitewasy dat je met twee of drie ferskillende talen prate binnen een groep. Minsen souwen feul faker gewoon hur aigen taal prate motte, hest elkeneen ferstaat 't wel. Dos doen wij dat niet. Ik fyn 't interessant om út te zoeken hoe't dat sit, en ok myn aigen gedrag derin ônder de loep te nimmen. Bildts is soa mooi, 't biedt altyd 'n opening in 'n gesprek, d'r wort hest altyd posityf op reageerd."

'Taal is emoasy'

Een belangrijke factor in het al dan

niet verbreken is assertiviteit, zegt Cuperus. "Ik kom út 't maatskaplik werk, hew jarenlang in de sorg werkt. Taal is emoasy, en krekt at 't om wezenlike, belangrike of emosjoanele saken gaat mot een him frij foele de aigen taal te brûkken. Die frijhyd motte je 'n ander geve, maar sels ok nimme. Der motte je assertyf in weze."

"In myn erfaring is d'r nag altyd te min bewustworing omtrint de taal die't je prate. In 't openbaar bestuur, der't ik 'n prot met werk, wort d'r al faker Frys sproken, en der wor ik blij fan. Soa hoort 't ok! En 't kîn ok feul faker as at minsen dinke; je hoeve je as Fries of Bilkert aigenlik hest nooit te ferbreken, maar dat doen wij al 'n soad."

"Ik doen feul groepsgesprekken en -behandelings. Ik begin nou altyd in 't Bildts. Hoe't je beginne is ok bepalend foor hoe't 't gesprek feerder gaan sil. Froeger deed ik dat ânsom, dan begon ik in 't Nederlâns. Dan beginne je al ferkeerd, hew ik leerd. Fan de tien groepen die't ik in Noardeast-Fryslân hew, binne d'r acht der't elkeneen gewoon Bildts en Frys en Nederlâns prate kin, en dat fan nander akseptiert."

'Assertiviteit'

Volgens Cuperus wordt er door Nederlandstaligen juist heel goed gereageerd op mensen die hun eigen Bildts of Fries blijven spreken. "t Blykt dat dat och soa metfält. Sels goenent die't 't Frys niet goed machtig binne, fine 't faak och soa neskierig. Soa had ik 's 'n groep met 'n Limburgse, die't 't just heel arig fon en ôns ok anspoorde fooral ôns aigen taal te brûkken. Se sou 't wel angeve at se wat niet begreep."

De training heeft Cuperus geleerd zelf ook assertiever te worden, al

geeft ze toe dat dat soms moeilijk is. "Ik hew een keer 'n reaksy had fan 'n groepsdeelnimmer die't na myn eerste sin Bildts drekt al saai: 'Ik moet zeggen dat dit heel erg affeid!' Dat drukt de groep. 't Is ingewikkeld at een staigert, maar 't hangt ok fan de instelling ôf: Gaan je d'r met om soa-as de Limburgse, of as de man die't fynt dat elkeneen maar Nederlâns prate mot en d'r drekt inbatst?"

'Enorme rykdom'

"t Gaat om diversiteit, om jesels weze mâge. Ik dink dat 'n prot Frys- of Bildts-praters dos onbewust nag last hewwe fan 'n gevoel fan minderwaardigens. Froeger had ik dat ok at ik Nederlâns praatte. 'Minsen motte niet hore kinne dat ik út 't noorden kom!' docht ik dan. Maar 't is just 'n enorme rykdom. 't Het te maken met emânsipasy, met akseptasy ok, deur alle pertijen in 'n gesprek. Fansels sil ik niet Bildts praten blive at een 't echt niet ferstaat, dat likent mij loochys. Dan is d'r niet te kommuniseren. Maar je kinne faker je aigen taal prate as at je dinke. Dat wort wel 's ansien foor 'dramme', maar draai 't 's om: de ene persoan die't Nederlâns praat en niet eens de moeite doet je te ferstaan, of fan 'n saal Friezen ferlangt dat se allegaar Nederlâns prate, die lait syn wil an de rest op."

'Dúdlike ôfspraken'

Elkaar niet de eigen taal laten spreken, of simpelweg geen moeite doen de ander te verstaan, bemoeilijkt de communicatie enorm. "Negen fan de tien keer is 't gewoon ônsin om gyn Bildts of Frys te praten. Dat is echt myn erfaring, en ik werk met allerhande minsens. Ik weun nou 14 jaar in Aldeboarn en d'r binne nag altyd minsens die't overgaan op 't Ne-

derlâns at se met mij prate. Dermet wort 'n ôfstand krejeert, as hore je d'r dos niet helendal bij. Ik bin niet beter as 'n ânder, maar ok niet minder."

"In myn werk benoem ik 't nou an 't begin fan 'n groepsessy, tegaar make wij dúdlike ôfspraken. Ik sien seker beraidhyd bij de deelnimmers om hier over na te dinken. Ok bij 't Bildts, dat faak wat maklik te volgen is foor 'n Nederlander. 't Bildts het 'n gunfaktor, dat motte je gewoon benutte. Met wat speulshyd, wat 'flair', komme je 'n heel eand."

'Kursus an groep Bilkerts'

Cuperus is een van de eersten die door de Afûk is opgeleid om straks zelf de training te geven. "Der hew ik och soa'n sin an. 't Is mooi om je bewust te worren fan werom je je sels soms ferbreke, wilens dat helendal niet hoeft. Dat sou foor elke prater fan 'n minderheidstaal waardefol weze. Want 't lait bij ôns, bij die't Bildts of Frys praat. De ândere kant is hur faak helendal niet bewust fan meertalighyd. Wij motte 't dus sels doen, d'r sels over beginne. At je goed foor jesels Sorge, hoeft 'n ander dat niet te doen."

De cursus wordt is voor alle sprekers van een minderheidstaal. Cuperus zou het liefst ook op het Bildt een training organiseren, en spoort Bilkerts aan zich aan te melden. "t Likent mij geweldig de kursus an 'n groep Bilkerts te geven. Ik loof hier echt in, 't geeft je ok insicht in je aigen doen en laten. Tegaar gaan wij in gesprek. 't is ondersoekend en 't ferbreedt je wereld. At je je in nander ferplaatse kinne, is 't oordeel feer fort."

Psychology fan dyn taal: www.praatmarfrysk.nl/taalpsychology
Gerda Cuperus: gckwadraat.com

Psychology fan dyn taal: Europees samenwerkingsproject

'Psychology fan dyn taal' is de naam van de nieuwe cursus over gedragsverandering en bewustwording voor sprekers van een minderheidstaal. De Afûk ontwikkelde de cursus, die in Europees verband is opgezet.

De Friese Afûk heeft het concept bedacht samen met Catalaans, Gaelic, Hongaars en Welsh. Het is ontwikkeld in het kader van het Erasmus+ taalproject 'Listen'. 'Listen' gaat over het universele fenomeen dat minderheidstaal sprekers vaak onbewust overschakelen naar de

meerderheidstaal. Andere minderheidstalen hebben al interesse getoond in de cursus.

De Afûk is vorig jaar begonnen cursusleiders, zoals Gerda Cuperus, op te leiden om de cursus te geven. Volgens Mirjam Vellinga van de Afûk is bewustwording van je taalgedrag heel goed. "Mar dêrmei allinnich binne jo der net. De measte minsens witte it wol en fine it ek belangryk, mar yn in praktyske situaasje hannelje se der net nei. Dat moatte jo ek oefenje, lykas eltse gedragsferoaring."

"Wy hawwe it as sprekkers fan in minderheidstaal eins te min oer ús taalgedrag. As je der oer prate komme der hiele ferhalen efterwei, dêr't

jo normaal net by stil stean. Foor ús is dat hiel ynteressant om te sjen. In minsk folget faak, mar as wy allegaare op inoar sitte te wachtsjen feroaret der neat, dan lûke de minderheidstalen oan it koartste ein."

De cursus maakt bewust van het eigen gedrag in allerlei verschillende situaties. Ook worden handreikingen gedaan wat je kunt doen als je weerstand tegenkomt. Iedere spreker van een minderheidstaal - Bildts, Fries, Franekers of een andere taalvariant - kan zich aanmelden via het e-mailadres: praatmarfrysk@gmail.com. Meer informatie is te vinden op de website www.praatmarfrysk.nl/taalpsychology